

Sprawozdanie z seminarium „Biblioteki w liczbach i standardach – skuteczność, międzynarodowe konteksty i nowe perspektywy badań”, które odbyło się 5 września 2025 roku w formule online.

Seminarium otworzył Jerzy Woźniakiewicz, przewodniczący Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W swoim wystąpieniu powitalnym podkreślił, że spotkanie ma na celu nie tylko prezentację wskaźników funkcjonalności bibliotek, lecz także refleksję nad ich praktycznym zastosowaniem i znaczeniem w międzynarodowym kontekście. Zaznaczył, że dane i liczby nie są wyłącznie obowiązkową sprawozdawczością, lecz stanowią mapę i kompas, które pomagają bibliotekom w podejmowaniu strategicznych decyzji oraz w prowadzeniu skutecznych rozmów z organizatorami.

Jako pierwsze głos zabrały Magdalena Mrugowska (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy) oraz Izabela Drapała (Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu).

Wystąpienie zatytułowane „**AFB w rękach lidera**” oparte zostało na wynikach ogólnopolskiej ankiety przeprowadzonej wśród 819 dyrektorów bibliotek publicznych, naukowych i pedagogicznych. Prelegentki wskazały, że wskaźniki AFB stanowią cenne narzędzie diagnostyczne i argumentacyjne, ale w praktyce nie są jeszcze w pełni wykorzystywane.

Podkreślono, że:

- odgrywają istotną rolę w negocjacjach z organizatorami,
- wymagają systematycznej edukacji nowych dyrektorów,
- powinny być rozwijane w kierunku mierzenia wpływu społecznego i lokalnego.

W referacie zilustrowano praktyczne wykorzystanie takich wskaźników, jak: powierzchnia biblioteczna na mieszkańca, liczba etatów w przeliczeniu na populację czy poziom satysfakcji użytkowników. Zwrócono uwagę, że właściwie prezentowane dane stają się ważnym argumentem w rozmowach z władzami samorządowymi i w planowaniu strategii rozwoju bibliotek.

Kolejny referat wygłosiła dr Magdalena Paul (Uniwersytet Warszawski).

Prezentacja dotyczyła „**Międzynarodowych kontekstów badań AFB**”. Dr Paul przedstawiła powiązania projektu AFB z normami ISO oraz wytycznymi IFLA, zwracając uwagę na potrzebę spójności metodologicznej w badaniach bibliotek. Szczególnie omówiła wątki zawarte w IFLA Trend Report 2024, które akcentują rosnącą rolę danych i wskaźników w procesach transformacji bibliotek.

Prelegentka zwróciła również uwagę na wymiar ekologiczny działań bibliotek – wskazała inicjatywę „Zielona Biblioteka” jako przykład wpisania się instytucji w realizację Celów

Zrównoważonego Rozwoju ONZ. Podkreśliła, że biblioteki, dokumentując i analizując swoje działania, mogą wykazywać wkład w globalne procesy społeczne i środowiskowe.

Następnie głos zabrał dr Dawid Kościewicz (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu).

W swoim wystąpieniu, również poświęconym „**Międzynarodowym kontekstom badań AFB**”, przedstawił współpracę AFBN z francuskim stowarzyszeniem ADBU. Zwrócił uwagę, że porównywanie polskich doświadczeń z zagranicznymi umożliwia nie tylko analizę różnic, ale także adaptację polskich wskaźników do międzynarodowych modeli oceny bibliotek.

Dr Kościewicz omówił także znaczenie anglojęzycznej komunikacji wyników badań – podkreślił, że publikowanie rezultatów AFB w języku angielskim pozwala na większą widoczność w środowisku międzynarodowym oraz ułatwia włączanie polskich doświadczeń do szerszej debaty o jakości usług bibliotecznych. Wskazał, że polski system AFB może stać się punktem odniesienia dla innych krajów, o ile będzie konsekwentnie rozwijany i upowszechniany również poza granicami Polski.

Kolejny referat przedstawił Filip Lorent (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy).

Wystąpienie pt. „**Dwie drogi badania wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych**” zostało poświęcone pracom zespołu SBP ds. badania wpływu bibliotek. Lorent zaprezentował dwa uzupełniające się modele:

- badania ciągłe, które umożliwiają systematyczne monitorowanie efektów działania bibliotek,
- badania ad hoc, realizowane w odpowiedzi na konkretne potrzeby instytucji i środowiska.

Prelegent szczegółowo omówił obszary badawcze. W wymiarze społecznym wskazał na znaczenie badań dotyczących włączenia społecznego, rozwoju edukacyjnego i wzmacniania wspólnot lokalnych. W wymiarze ekonomicznym zaprezentował przykłady stosowania metod wyceny warunkowej, które pozwalają oszacować wartość usług bibliotecznych. Zaznaczył, że oba podejścia – badania ciągłe i ad hoc – są niezbędne, ponieważ zapewniają zarówno systematyczną bazę danych, jak i elastyczność w reagowaniu na wyzwania i potrzeby otoczenia.

Następnie głos zabrała Aldona Zawałkiewicz (Biuro ZG SBP).

Referat pt. „**Populacja obsługiwana. O granicach obecności**” został poświęcony pojęciu populacji obsługiwanej w świetle norm ISO 11620, 2789 i 16439. Prelegentka omówiła różnice pomiędzy populacją obsługiwaną a docelową oraz wskazała na szczególne znaczenie kategorii użytkowników pośrednich – osób korzystających z materiałów wypożyczonych dla nich przez użytkowników biblioteki.

W wystąpieniu przedstawiono także kategorię nieużytkowników, czyli osób, które nie korzystają z usług biblioteki ani bezpośrednio, ani pośrednio. Wskazano też na znaczenie użytkowników zewnętrznych, czyli osób spoza obsługiwanej populacji. Szczególne miejsce zajęła koncepcja „granicy obecności” – dynamicznej i zmiennej linii oddzielającej użytkowników od nieużytkowników. Zaznaczono, że przesuwanie tej granicy dzięki aktywności bibliotek stanowi kluczowy element w poszerzaniu zasięgu instytucji i docieraniu do grup odbiorców.

Sesja Q&A: „Wszystko, co chciałeś wiedzieć o AFB... i nie bałeś się zapytać”

Ostatnia część seminarium miała szczególny charakter – została przygotowana na podstawie wcześniejszej ankiety skierowanej do bibliotek. To w niej uczestnicy zgłosili łącznie 67 pytań i komentarzy, które następnie zostały uporządkowane w cztery bloki: formularze, wskaźniki i analiza, wykorzystanie danych oraz satysfakcja i efektywność. Podczas Q&A nie zadawano pytań na żywo – prezentowano je w formie podsumowania ankiety, pokazując, jakie kwestie budzą największe zainteresowanie i wątpliwości w środowisku bibliotekarskim.

Formularz – praktyka sprawozdawcza

Pierwsza grupa dotyczyła kwestii technicznych: jak klasyfikować określone dane, jak ujmować stażystów czy dotacje z sejmiku i powiatu, a także dlaczego w obliczeniach obowiązkowo używa się liczby mieszkańców według GUS, mimo że często odbiega ona od realnej populacji obsługiwanej przez biblioteki. Te pytania z ankiety pokazały, że praktyka wypełniania formularzy nadal budzi wątpliwości i wymaga dodatkowych wyjaśnień.

Wskaźniki i analiza – sens i interpretacja

Druga grupa pytań dotyczyła interpretacji wskaźników i sensu ich stosowania. W ankiecie podnoszono problem spadków i wzrostów, pytano, które wskaźniki są najważniejsze, a także czy można by wyznaczyć wartości „optymalne” – coś na wzór przedziałów w badaniach medycznych. Pojawiały się też uwagi o tym, że biblioteki wprowadzają dane, ale nie zawsze wiedzą, jak z nich korzystać.

To właśnie w tym bloku znalazła się tabela porównawcza AFB–GUS. Była ona odpowiedzią na powtarzające się w ankiecie głosy: „W jakim celu wypełniamy AFB, skoro dane powtarzają się w GUS?”, „Dlaczego mamy podawać liczbę mieszkańców wg GUS, skoro nie odpowiada ona rzeczywistości?”. Tabela porządkowała te wątpliwości, pokazując różnice w celach, zakresie, szczegółowości, czasie dostępu i użyteczności obu systemów. Dzięki temu można było jasno zobaczyć, że AFB nie powiela GUS, lecz uzupełnia go o narzędzia analityczne przydatne w codziennym zarządzaniu biblioteką.

Wykorzystanie danych – od liczb do argumentów

Trzecia grupa pytań z ankiety koncentrowała się na tym, jak w praktyce używać danych z AFB. Pojawiały się sugestie dotyczące przygotowywania wykresów i infografik, a także

pytania o to, jak przekładać dane na język zrozumiały dla radnych, mieszkańców czy sponsorów. W tle powtarzał się motyw „martwych cyfr” – obawy, że dane pozostaną tylko w systemie i nie będą miały przełożenia na decyzje czy rozwój biblioteki.

Satysfakcja i efektywność

Ostatni blok pytań dotyczył badań jakości usług i satysfakcji. Biblioteki pytały jak mierzyć efektywność biblioteki? Jak w praktyce przeprowadzić badanie satysfakcji użytkowników wg metodologii AFB? Odpowiedź na pierwsze pytanie padała we wcześniejszych omówieniach. Zainteresowanym badanie satysfakcji użytkowników zaproponowano udział w webinarium zatytułowanym „Badamy, by działać lepiej – wskaźnik satysfakcji użytkowników w projekcie AFB”, które odbędzie się już 18 września 2025 r.

Opis webinarium i formularz rejestracyjny

Sesja Q&A pokazała w sposób uporządkowany, jakie pytania nurtują biblioteki: od problemów technicznych, przez interpretację i sens wskaźników, po wykorzystanie danych i badanie satysfakcji. Ważnym momentem była prezentacja tabeli AFB–GUS, która stała się syntetyczną odpowiedzią na najczęściej pojawiające się w ankiecie wątpliwości.

Spotkanie podsumowała dr Magdalena Paul, podkreślając, że dane i wskaźniki AFB są narzędziem wzmacniającym pozycję bibliotek i wspierającym ich rozwój. Wskazała, że projekt wymaga ciągłej popularyzacji i wsparcia edukacyjnego, a jego siłą jest łączenie twardych danych z badaniami wpływu społecznego i ekonomicznego, które przekładają się na język zrozumiały dla różnych grup odbiorców.

W seminarium wzięło udział 267 osób (bibliotekarze z wszystkich typów bibliotek, kadra zarządzająca naukowcy) zainteresowanych tematyką funkcjonowania bibliotek.

Największą grupę odbiorców treści seminarium w 2025 roku stanowili bibliotekarze z bibliotek publicznych, którzy stanowili 70,1% uczestników (w 2024 r. – 72,48%). Kolejne miejsca zajęli przedstawiciele bibliotek naukowych – 22,2% (2024 – 23,94%), następnie bibliotek pedagogicznych – 5,0% (2024 – 1,57%) oraz innych instytucji – 2,7% (2024 – 2,01%).

Duża część uczestników oceniła spotkanie. Oceny wystawione w skali od 1 do 5 przedstawiają się następująco: biblioteki pedagogiczne – 4,80 (2024 – 5,00); biblioteki naukowe – 4,67 (2024 – 4,77); biblioteki publiczne – 4,67 (2024 – 4,63); inne instytucje – 5,00 (2024 – 4,00).

Średnia ocen: 4,69 (2024 – 4,65).